

Ola Lönnqvist

Oktober 2011/April 2014

SKÄLLVIKS GÅRD

Foto Per-Arne Nyhlén, ur Lilla Tidningen, Söderköping, våren 2011

Projektet "Skällviks Borg" har tagit sin början, projektet som avser att lyfta fram den nästan glömda byggnaden ur mörkret, att på olika sätt tillgängliggöra ruinen i Skällvik och kunna visa på hur den kanske har sett ut och fungerat i forna tider.

KÄLLKRITIK

Kärt barn har många namn. I litteraturen och på internet använder "författarna" förutom namnet Skällviks Borg även namnen Folkungaborgen, Biskopsborgen, Linköpingsbiskoparnas borg, gamla Stegeborg och Skällviks hus. Och ibland tycks det som om man blandar samman Skällviks Borg med Ståkeborg (senare kallad Stegeborg), borgen på holmen i Slätbaken.

Informationen om borgen är i litteraturen och på internet mycket knapphändig, vilket ju inte är så egendomligt eftersom den fanns till under en tid från vilken bevarade skriftliga originaldokument i mycket liten utsträckning finns bevarade och då dessutom de historiska analyserna av dess utseende och funktion och de arkeologiska undersökningarna nästan helt lyser med sin frånvaro.

Man bör vara medveten om att när man läser (eller för den del även lyssnar på föredrag) om forna tider och om nutiden att all framställning är färgad av "forskarens", "författarens", "berättarens" kunskaper och uppfattningar om det som redovisas. "Tolkningen" av händelser är även starkt färgad av den allmänna och formella syn som råder under den tid då tolkningen sker. Synen på historia, vår svenska historia, har förändrats under århundradena. Och inte minst viktigt, historia skrevs och skrivs av de "överlevande", av "segrarna" och inte så sällan som beställningsarbete av starka ledare.

Detta gör att vi som nu lever och verkar tar till oss "fakta" som fungerat som sådana lång tid, men som vår tids forskare och "experter" har en ny och annorlunda syn på. Vi kanske använder av oss "fakta" som fortfarande redovisas i litteratur, tidskrifter och under föredrag, men som sedan lång tid tillbaka kullkastats av en forskare, i en avhandling eller uppsats, men som inte nått fram till nytryckta alster och nutida "författare".

*Detta gör, att jag för min del tycker det är viktigt, att **vi i detta projekt**, i så stor utsträckning som möjligt, **bör använda oss av originaldokument och de i sin tur tolkade av moderna vederhäftiga forskare.** Vi skall undvika att ta del av vad som skrivits i turistbroschyrer, populärframställningar och andra framställningar vars författares kunskap vi bör ställa oss tveksamma till.*

Den mest moderna och aktuella professionella beskrivningen av Skällviks borg, och otaliga andra borgar, är Christian Lovéns avhandling från 1996, vilken återfinns på Skällviks borgs vänners hemsida när det gäller den del som handlar om Skällvik.

Ur LITTERATUR mm på INTERNET

Litteraturen (och internet) anger att borgen haft en funktion att fylla vid den smalare delen av Slätbaken, vid inloppet till den då för tiden relativt stora och viktiga staden Söderköping. Visst är vi överens om att Söderköping, stad ca 1210, under medeltiden varit en av landets större och viktigare städer, att staden vid sitt läge vid Storåns möte med de båda Lillåarna, tjänat som hamnstad både mot inlandet och österut och som sådan haft ett viktigt läge för de stormän och kungar som huserat på Vätterns båda sidor. Vi är även medvetna om de pålningar som finns i delar av Slätbaken och som, via dendrokronologiska metoder, daterats till 700-talet fram till 1500-talet tjänat som en form av lås i den viktiga viken. Men det finns forskare som menar att det inte varit ett lås för att hindra infarten till Söderköping och det svenska inlandet, utan ursprungligen tjänat som ett lås för att förhindra utfarten från det svenska inlandet, ut till Östersjön och de där dominerade ”svearna”. Vad som är sant i detta avseende låter sig ej bevisas.

På Skällviks Borg, och senare på Stegeborg, har ”suttit”, med stor sannolikhet, representanter för ägarna, med uppgift att se till att borgen var rik på förnödenheter, skatteintäkter, i väntan på ägarens besök, men också med uppgift att leda och styra invånarna i borgens närområde, att med alla medel se till att dessa förnödenheter fanns och med alla medel även se till att befolkningen insåg vem som hade makten. Från Stegeborgs tid känner vi, under dess senare tid, namnet på flera av dessa ”chefer” på borgen, fogdar, hövitsmän och allt vad de benämns. För Skällviks Borg är det sämre beställt med sådan information.

BORGENS LÄGE

Skällviks Borg är belägen på en bergshöjd vid södra delen av nuvarande Slätbaken, strax väster om Skällviks kyrka och därmed även väster om nuvarande Corps de logi, nuvarande Stegeborgs slott, och även väster om ruinen på Slottsholmen i Slätbaken. Det innebär mellan Slätbaken och Yxeltorpsviken.

Borgen ligger några meter över Slätbakens nuvarande vattenyta. Forskare räknar med att landhöjningen sedan år 1000 i dessa trakter varit mellan 3 och 7 meter, flera brukar räkna med 5 meter som en säker uppgift.¹ Detta gör att naturen i borgens närområde såg ut på annat sätt än i dag, men att borgen under hela den historiska tiden legat på en höjd.

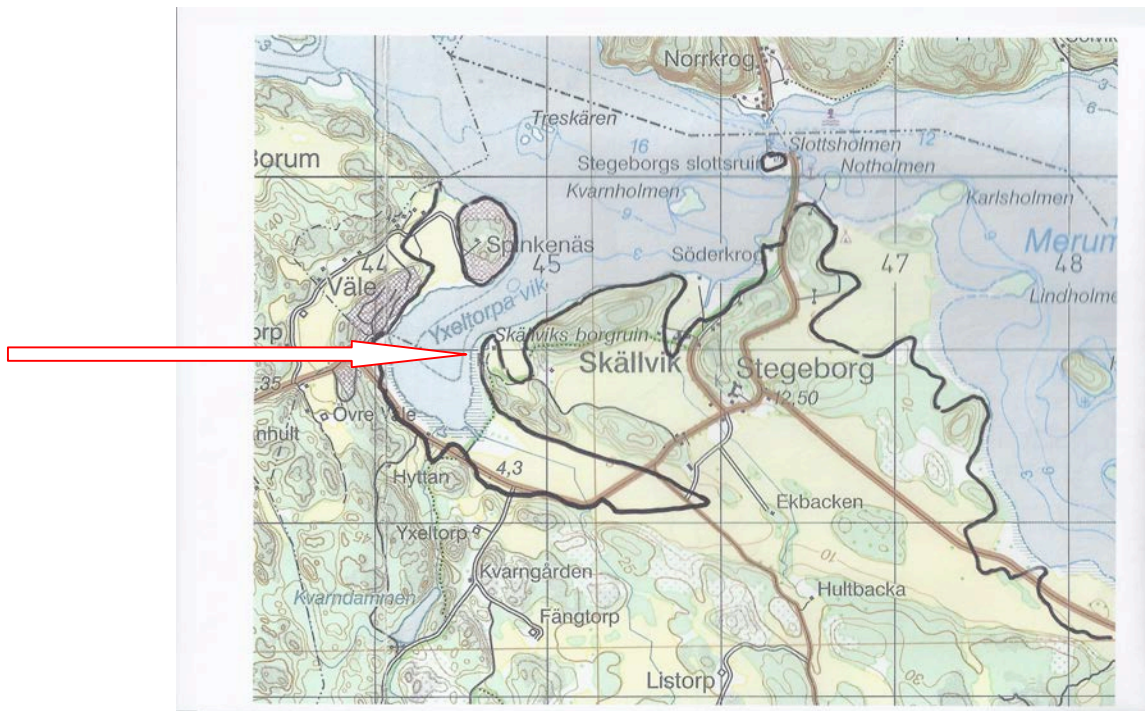
Om man ritat in vattennivån för den här trakten, 5 meter högre än i dag, så kan man få en uppfattning om hur det kan ha sett ut när borgen uppfördes eller åtminstone kanske ca 100 – 200 år innan den uppfördes, dvs under senare delen av vikingatiden.

Kanske att det då stått vatten enligt den högra kartan nedan, eller åtminstone torde de markerade områdena varit vattensjuka, eller i varje fall alltför grunda för dåtida skepps

---

¹ Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) uppger i en källa att landhöjningen sedan 12/1300-talet har varit ca 3 meter.

möjlighet att färdas där. I vilket fall så innebär det ett helt annat utseende i omgivningarna än vad vi upplever under vår tid. Pålning bör inte ha varit behövlig på andra ställen än i den djupare delen av Slätbaken.

Den plats där Skällviks Borg uppfördes kan således, enligt kartskissen ovan, en gång i tiden ha varit en mer vattenomringad halvö, och ännu längre tillbaka i tiden en ö. Det senare långt innan borgens tillkomst.

Allt tyder på att Skällviks borg uppfördes under den tid då borgberget var tillgängligt landvägen.

Ur LITTERATUR mm på INTERNET

Litteraturen (och internet) tar upp få årtal om och likaså ett fåtal ägare av Skällviks Borg. Så här skriver man bl a på internet:

”Skällviks hus, befäst, övertog försvaret därefter. Sålt av biskopen 1305 till kung Birger. 1319 kom den åter till biskopen, Karl av Linköping. 1332 kom den åter till kungen, då Magnus Eriksson. 1350 synes det åter vara i biskopens ägo.”

”Sedan Skällvik förhärjats i samband med en belägring år 1318 tycks Stegeborg en tid ha trätt in i dess ställe. Linköpingsbiskoparna och Folkungaättens konungar växlar som ägare av borgen. Det vill dock synas som om biskop Karl (Bååt) uppfört huvudparten av anläggningen, av vilken betydande rester bevarats till våra dagar. De kvarstående murarna visar att Skällviks borg haft ett relativt stort, rektangulärt stenhus som kärna och att detta kompletterats med ett antal mindre stenhus, samlade kring en oregelbunden, ringmursomgiven borggård. I slutet av 1300-talet hade Stegeborg återfått rollen som det viktigaste

fästet, och i början av 1500-talet fick Skällviks borg, kallad "det gamla slottet", tjänstgöra som stenbrott i samband med de stora ombyggnadsarbetena på Stegeborg."

"Stegeborgs äldsta historia är nära förbundet med Skällsviks gård. Gården fanns bevisligen 1287 och tillhörde då biskopen i Linköping, Bengt Birgersson.

Hans efterträdare Lars Albrektsson hade kvar Skällviks gård. Dess strategiska läge vid inloppet till Söderköping, då en av rikets rikaste städer, var uppenbar för Birger Magnussons förmyndarstyre som leddes av marsken Torgils Knutsson. Senast 1305 såldes biskopsgården till kung Birger. Eriks änka Ingeborg Håkansdotter lyckades han få Skällviks gård samt borgen i gåva av den 27 januari 1321. Karl lade därefter ned mycket pengar på att bygga upp gården igen.

1332 tvingades dock biskopen överlämna gården till kung Magnus i utbyte mot gods på Visingsö. Anledningen var förmodligen platsens strategiska läge samt möjligheten att ta upp tull från fartygen på väg mot Söderköping. På grund av ekonomisk kris tvingades dock kungen att pantsätta borgen 1336. Till vem är okänt, men år 1350 var Skällviks gård åter i kyrkans ägo. Den 28 februari 1350 undertecknade nämligen biskopen i Linköping Peter Tyrgilsson ett brev på gården ("in manerio nostro Skældowijk"). Under 1350-talets tronstrider mellan kung Magnus och Erik Magnusson ägdes Skällviks gård av biskop Nils Markusson. Biskopen hade tagit parti för Erik och 1356 överfölls gården som fick stora skador och det är troligt att det var kungen som låg bakom. Hur mycket som förstördes är okänt men när hertig Albrekt av Mecklenburg anföll Sverige 1363 anfölls även Söderköping vilket indikerar att Albrekts flotta hade kunnat passera Skällvik utan hinder. Vad som är klart är att Skällviks gård försvann och att någon återuppbyggde Stegeborg på holmen i farleden."

"I Skällvik fanns det under tidig medeltid en borg, som tillhörde biskopen i Linköping. Platsen var av stor strategisk betydelse, och gav möjlighet till kontroll av inloppet till Söderköping. Under biskop Lars Albrektssons tid omkr. år 1300 så tvingades biskopen avstå borgen till konungen. Det nuvarande Stegeborg var vid denna tid en förborg till Skällvik. Ruinen av Skällviks borg ligger högt på en udde öster om Yxeltorpsviken."

"Stegeborg Slott. Den äldsta delen av slottet är uppfört i början på 1200-talet. Under 1300-talet kompletterades en ringmur kring slottet och ett rundtorn. Under 1318-talet då Stegeborg delvis blivit förstört tog åter Skällviks borg över rollen som Stegeborg hade haft att skydda inloppet till Söderköping, som var under medeltiden en av Sveriges mest betydande hamnstäder."

"Ligger högt på en klippa vid Slätbaken. Borgen nämns 1287 då den var en biskopsborg, i början av 1300-talet övertogs borgen av kungamakten. Gråstensmurar med tegeldetaljer härstammar troligen från 1300-talet. Fyra meter höga murpartier och en kringbyggd borggård gör att man idag kan förstå hur borgen en gång sett ut. Ruinen grävdes ut i början på 1900-talet."

"Från början var befästningen på holmen ett bihang till en borg sydväst om dagens Stegeborg på Slätbakens södra strand. Nämda borg hette Skällvikshus, från början känd som biskopsborg, tillhörig biskopen i Linköping."

”I de strider som följde på Nyköpings gästabad belägrades Stegeborg av styrkor tillhörande hertigarna Erik och Valdemars anhängare. Belägringen varade från påsktid 1318 till augusti samma år då junker Magnus, borgens befälhavare och tillika kung Birgers son, kapitulerade och överlämnade sig och borgen. Efter kapitulationen rev segrarna borgen, dock inte helt som Erikskrönikan påstår, kastalen finns med vid senare ombyggnader. Därefter ligger åter tyngdpunkten på Skällvikshus under några årtionden.”

”Vid upproret mot Magnus Eriksson ställde sig biskopen på dennes son Eriks sida. När stridigheterna bröt ut 1356 befann sig biskopen på Lagaholms slott i Halland när biskopsgården Skällviks gård utanför Söderköping blev överfallen. Troligtvis låg kungen bakom detta. I ett bevarat brev från den 1 december 1356 till domkapitlet bannlyser han de män som deltog i angreppet.”

Foto ur Lilla Tidningen, Söderköping, hösten 2009

”På bägge sidor om Slottsholmen, Stegeborg, och vid Ettersundet byggdes i vattnet pålverk för att hindra främmande flottor att tränga längre in i landet. Smala genomfarer med bommar gjorde försvarshindren lätta att bevaka. Rester av pålarna existerar fortfarande. Enligt dendrologiska undersökningar är de huggna i början av 800-talet. Stäk är namnet för dessa sjöfartshinder. Den borg som senare byggdes hette Stäkeborg, men namnet ändrades på 1400-talet enligt dansk namnsed till Stegeborg.”

”Det bör ha varit behovet av skydd för handelsplatsen, den blivande köpstaden Söderköping, som var drivkraften bakom sjöfartshindren och skansen vid Stegeborg.”

”På Slottsholmen byggdes en fyrkantig skans i sten, varifrån omgivningen och sjöfarten bevakades. Spärren bör ha varit en god inkomstkälla, eftersom skeppen fick erlägga tull innan de släpptes genom farledsöppningen på Slottsholmens södra sida.”

”Skällviks Hus ursprung är höljt i dunkel. Biskopsborgen omnämns i skrift första gången år 1287, men bör ha byggts långt tidigare. I en arkeologisk undersökning från början av 1900-talet anges att man funnit resterna av en fornborg på platsen.”

”Hur biskoparna i Linköping blev ägare till borgen vet vi inte.”

”I början av 1300-talet är Skällvikshus i kronans ägo, för att 1319 återgå till kyrkan.”

”Skällviks Hus och socken tvingades Magnus Eriksson pantsätta till kyrkan på grund av de skulder han dragit på sig genom sina olyckliga krig. Därmed blir Huset åter biskopsborg. Med digerdödens härjningar med massdöd och en mängd ödegårdar som följd, förlorade Skällviks Hus och bygden sin betydelse som inkomstkälla. Borgen omnämns sista gången i skrift 1358.”

”Försvaret av inloppet till Söderköping lades åter på Skällvikshus. Borgen växlade ägare flera gånger mellan kungamakten och biskoparna i Linköping.”

Sammanfattar man informationen ovan så blir det ungefär så här:

- 1287 Skällviks Gård fanns och ägdes av biskopen i Linköping, Bengt Birgersson
- Senare Ägdes gården av Bengt Birgerssons efterträdare biskop Lars Albrektsson. Stegeborg var då en förborg till Skällviks Borg.
- 1305 Skällvik sålt av Linköpings biskop till kung Birger Magnusson, ev något Tidigare
- 1318 Förstördes Skällviks hus i samband med en belägring varvid Stegeborg därefter tog över det lokala försvaret. Samtidigt förstördes delvis Stegeborgs borg på Slottsholmen. Skällviks Borg tog nu över försvaret av farleden. Junker Magnus, son till kung Birger Magnusson, var då befälhavare på Stegeborg. Enligt Erikskrönikan revs Stegeborg borgen helt, men enligt forskare stod kastalen kvar. (Här är det motsägelsefullt – vilken borg förstördes och vilken tog över försvaret av farleden därefter).
- 1319 Ägdes Skällviks borg åter av Linköpings biskop, Karl Bååt
- 1321 Erhöll Ingeborg Håkansdotter Skällviks Gård och borgruinen i gåva. Hon var änka efter hertig Erik
- 1332 Ägdes Skällvik av kung Magnus Eriksson, som fått den i byte mot gods på Visingsö

- 1336   Pantsatte kungen Gården
- 1350   Synes Skällviks borg ägas av Linköpings biskop Peter Tyrgilsson
- 1356   Överfölls Skällviks gård och skadades, troligen på initiativ av kungen, varefter Stegeborg på Slottsholmen återuppbygges och ersatte den raserade Skällviks Borg

- 1500-talet   Stenarna från Skällviks borg användes för att bygga upp Stegeborgs slott på Slottsholmen
- 1900-talet   I början av århundradet skedde arkeologiska utgrävningar vid Skällviks borg

Ovan använda KÄLLOR från INTERNET mm

Jag avgör inte här om källorna är vederhäftiga eller ej, jag bara upprepar vad jag skrev ovan. Det är mycket lätt och stor risk för att gammal, ej längre trovärdig information, förs vidare och till slut blir en sanning. (Jag har inte valt att ange ur vilken källa jag hämtat informationen. Du som läser kan, så länge referenserna är tillgängliga, själv ta del av källorna.)

Ola Lönnqvist:

user.tninet.se/~pyh936u/1300.doc

Lars-T Jacobsson:

http://www.lanstidningen.se/index.php?act=search&lang_id=0&page=search&link_id=&ext_link=&search_str=sk%E4llvik

Turist Norrköping:

<http://norrkopingprojekt.wordpress.com/slott-och-herresaten/stegeborg-slott/>

Uppslagsverket Wikipedia:

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Stegeborg>

http://sv.wikipedia.org/wiki/Nils_Markusson

Östergötlands länsmuseum:

<http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/skyddad-bebyggelse/kyrkliga-kulturminnen/Sk%C3%A4llvikskyrka.pdf>

Carl Johan Ivarsson:

<http://cjivarsson.blogspot.com/2011/01/biskopens-stol-i-skallvik.html>

Cristina Aguilera, Per-Eduward Andersson:

<http://www.ponduroza.se/nrt/soderkoping/objekt/stegeborg.htm>

Mikael Andersson:

<http://aforum.genealogi.se/discus/messages/576/335815.html?1294993576>

Riksantikvarieämbet:

<http://www.kringla.nu/kringla/objekt;jsessionid=462629E780A9DFE21EE40F0C80F6DCCC?referens=raa/kmb/16000300022237&flik=1>

Peter Carelli:

<http://www.jkpglm.se/arkeologi/projekt/visingso/kapitel6.pdf>

Östsvenska Turistrådet m fl:

<http://www.gotarike.se/Article.aspx?a=82130&m=81853>

Auktionssidan aloutlet:

<http://www.aloutlet.com/SLOTT-I-STERGTLAND-BORG-OCH/1232700134/catalog>

Bengt Wadbring:

<http://wadbring.com/historia/undersidor/stege.htm>

Okänd konstruktör:

<http://www.illustrata.com/pages/ostergotland/stegeborg/stegeborg.html>

Google books:

http://books.google.se/books?id=72U_AAAAcAAJ&pg=PA100&lpg=PA100&dq=St%C3%A4keborg&source=bl&ots=QshJzFxfjgN&sig=PJPCIWZzAc6krGbs9uurFMVkhMA&hl=sv&ei=nZqVTvbLOq2Q4gTj6cGXCA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&sqi=2&ved=0CDAQ6AEwAw#v=onepage&q=St%C3%A4keborg&f=false

Söderköpings kommun:

<http://www.soderkoping.se/Fritid-kultur/Kultur/Soderkopings-historia/Slott-och-herresaten/>

Johan Deltén:

<http://www.edu.linkoping.se/lokalhistoria/vikbolandet/vikbolandet.htm>

SVENSKT DIPLOMATARIUM (DS)

Man kan notera att ett par av de ovan använda litterära källorna kallar Skällviks Borg för Skällviks Gård. Detta är en benämning man finner i de översättningar, eller snarare tolkningar (förklaringar), som gjorts av de brev som skrivits på borgen (och om densamma) och som finns återgivna i ”översättning” från latin, danska och gammelsvenska, i de böcker som kallas

”Svenskt Diplomatarium” och som numera även är tillgängliga via internet för tiden före 1375.

Ursprungligen rör det sig om dokument, eller delar av sådana, skrivna på pergament. Detta är inte den enda samling av medeltida dokument som finns, men den enda som är lätt tillgänglig dvs utan besök på Riksarkivet och andra arkiv och som kan läsas utan att man är kunnig i läsningen av medeltidslatin.

Vid en sökning efter Skällvik och Stegeborg återfanns i Diplomatariet följande dokument: ²

Bengt, biskop i Linköping och hertig av Finland, upprättat sitt testamente inför sin resa till Gotland; till kyrkan i Linköping lämnar han sin gård Lena i Skara stift med alla tillägor på villkor att kommande linköpingsbiskopar samman med kaniker och vikarier skall fira hans årsdag i domkyrkan och hålla en ’donationsmåltid’ för platsens mindrebröder, vilka också årligen skall fira nämnda årsdag. Vidare skänker han till kyrkan i Uppsala sin gård Stav på Färingön med alla tillägor som ersättning för gården Rävstad, vilken han skänkt dem i ett tidigare testamente¹, till grundandet av ett kanonikat i nämnda kyrka samt en baldakin. Vidare lämnar han till kyrkan i Skara 20 mark penningar, gården "Sigarstad" i Värmland och en baldakin, till kyrkorna i Strängnäs och Västerås 20 mark penningar och en baldakin var, till kyrkorna i Åbo och Växjö 40 mark penningar och en baldakin var, till cisterciensbröderna i Varnhem gården "Almary" i Värmland med fiskena i "Amn" och övriga tillägor samt till klarissorna i Stockholm sin gård på "Kyærsø" (Kärsö) med alla tillägor på denna ö. Vidare skänker han till olika kloster, hospital och kyrkor i riket penningssummor m.m., bl.a. till sin bror M(agnus)' son sin gård i "Aby" med tillägor, till byggnadskassan vid domkyrkan i Linköping, där han väljer sin gravplats, för skulder som denna dragit på sig, sin gård i "Jordastad" med tillägor etc. Till uppfyllande av sitt testamente anslår han sina gårdar "Byerga" och "Byerg" med återköpsrätt för sina arvingar inom ett år och för kyrkan i Linköping inom det därpå följande året, varefter hans testamentsexekutorer, d.v.s. hans bror kung M(agnus), ärkebiskopen i Uppsala och biskoparna i Linköping, Skara resp. Strängnäs, skall sälja dem. Slutligen ber han sin bror kungen att tillsammans med fogdarna i hans hertigdöme ordna så att hans skulder betalas med hjälp av inkomsterna från detta, eftersom nämnda skulder uppstått p.g.a. hertigdömet i fråga.

(Den svenska ”översättningen” ovan nämner inte Skällvik, men väl den latinska originaltexten nedan)

In nomine domini amen, Anno eiusdem. M^o. CC^o.LXXXVII pridie j^odus julij. Nos Benedictus dei gracia Episcopus Lincopensis dux Finlandie mente & corpore sani & incolumes ad iter versus Guthlandyam preparati actu **Skyældowich** existentes testamentum nostrum condimus in hunc modum. In primis. ecclesie Lincopensi que nos a puerilibus enutrierat annis Legamus curiam nostram Lenæ. in dyocesi Scarensi sitam cum omnibus suis attinenciis mobilibus & immobilibus hoc tamen adiuncto quod episcopus Lincopensis (1) ( ) qui pro tempore fuerit. racione dicte curie presentibus eiusdem ecclesie qui commode uocari poterunt canonicis. ac vicariis eorundem anniuersarium nostrum celebrare teneatur annis singulis in ecclesia memorata. Facta fratribus minoribus eiusdem loci pictancia annis singulis celebrantibus eciam anniuersarium supradictum. Jtem Ecclesie Vpsalensi. curiam nostram staf in Færingyæ ø (2). cum colonis & omnibus aliis suis attinenciis (3). in recompensationem curie. dicte Ræfstad quam in testamento nostro priori eidem contulimus. ad fundacionem vnus canonie in eadem ecclesia. Assignamus. Jnsuper. vnum baldichinum. Ecclesie Skarensi .XX. Marcas den. cum curia Sigarstad. in Wermalandya (4) quam ei in priori legauimus testamento ad vnus fundacionem canonie (5). Jnsuper vnum baldechinum. Jtem ecclesie Strengenensi .XX. marcas den. cum vno baldachino pro altari ad canoniam quam ibidem fundauimus faciendo. Ecclesie Arosiensi (6) .XX. Marcas Argenti cum vno (7)

---

² Jag har valt att kopiera hela innehållet för samtliga sidor från Kungliga bibliotekets hemsida även om innehållet i relativt få av texterna berör Skällvik och Stegeborg, Med förstorad stil har markerats orden Skällvik och Stegeborg i texterna.

baldichino ad fundandam ibidem canoniam. Ecclesie Aboensi .XL (a) . Marcas Arg. cum vno baldichino ad vnus ibidem canonie fundacionem. Ecclesie Wexyonensi (8) .XL (a) . Marcas den. & vnum baldechinum. Jtem domui fratrum ordinis Cisterciensis in Wærnem. curiam. Almary in Wermalad (9). cum piscaturis in Amn. Ac aliis omnibus suis Attinenciis. Jtem sororibus sancte Clare in Stuchulm (10) curiam nostram in (11) Kyærso. cum colonis. siluis. piscaturis et omnibus aliis attinenciis mobilibus ac immobilibus in eadem insula tantum sitis. Jtem cuilibet claustro & hospitali in regno Swecie. duas. Marcas Argenti. Domui fratrum minorum Lincopie .XL. Marcas den. Jtem filio dilecti fratris nostri M. dei gracia illustris regis swecie. qui dux pro tempore fuerit damus curiam nostram in Aby cum omnibus suis attinenciis. Jtem. fabrice ecclesie Lincopensis. pro debitis ab ea (12) contractis in qua nobis sepulturam eligimus (13) curiam nostram in Jordastad. cum colonis. siluis & aliis omnibus suis attinencis assignamus. Jtem eidem ecclesie 4) totam capellam nostram cum libris. preter vnum ornatum altaris qui post preciosissimum primus fuerit cum casula. dalmatica. & suptili de baldachino (15) & albis que fratribus minoribus ibidem commorantibus assignamus. Preciosissimum autem ornatum iam pretactum (16) ad altare beate uirginis in ecclesia Lincopensi sepedicta (17) volumus pertinere. Ad istud igitur testamentum efficaciter persoluendum (18). curias nostras. Byerga. & Byerg obligamus publice per presentes. ita tamen quod heredes nostri infra vnus anni spacium dictas curias resoluendi plenam habeant facultatem, Quas si infra tempus iam dictum non resoluerint. ecclesia Lincopensis in redimendo easdem anno secundo. immediate sequenti omnibus preferatur. Verum si infra istud biennium. nec ex parte heredum. nec ecclesie sepedicte curie fuerint resolute. easdem extunc ordinacioni dilecti fratris nostri & domini .M. dei gracia illustris regis swecie, et Reuerendi patris archiepiscopi vpsalensis eiusque subfraganeorum. Lincopensis. skarensis & strengenensis quos huius testamenti (19) constituimus executores vendendas committimus. Volentes & intime rogantes vt voluntati nostre in omnibus ut ih conspectu altissimi iustum esse nouerint satisfacientes presens nostrum testamentum efficaciter exequantur. Preterea. debita nostra cetera plenarie persolui uolumus de ducatu. presertim cum veraciter recognoscamus nos racione memorati ducatus eadem contraxisse. super quo (20) dominum regem fratrem nostrum predilectum intime rogamus quod (21) de redditibus memorati ducatus cum aduocatis eiusdem diligenti. computacione habita integraliter nomine nostro persolui faciat debita supradicta vt cum maria possit dicere. Si dileximus viuentum et mortuum diligamus. Datum & actum loco & tempore supradictis Ad horum igitur euidentiam pleniorum sigillum nostrum presentibus duximus appendendum. Petimus eciam presentes litteras sigillo dilecti fratris nostri illustris regis Swecie confirmari.

(14 juli 1287 utfärdat i Skällvik)

Bengt, biskop i Linköping och hertig av Finland, upprättat sitt testamente och sin sista vilja; till kyrkan i Linköping lämnar han sin gård Lena i Skara stift med alla tillägor på villkor att kommande linköpingsbiskopar samman med kaniker och vikarier skall fira hans årsdag i domkyrkan och hålla en donationsmåltid för platsens mindrebröder, vilka också årligen skall fira nämnda årsdag. Vidare skänker han till kyrkan i Uppsala sin gård Stav på Färingön med alla tillägor som ersättning för gården Rävstad, vilken han skänkt dem i ett tidigare testamente till grundandet av ett kanonikat i nämnda kyrka samt en baldakin. Vidare lämnar han till kyrkan i Skara 20 mark penningar, gården "Sigarstad" i Värmland och en baldakin, till kyrkorna i Strängnäs och Västerås 20 mark penningar och en baldakin var, till kyrkorna i Åbo och Växjö 40 mark penningar och en baldakin var, till cisterciensbröderna i Varnhem gården "Almary" i Värmland med fiskena i "Amn" och övriga tillägor samt till klarissorna i Stockholm sin gård på "Kyærso" (Kärsö) med alla tillägor belägna på denna ö. Vidare skänker han till olika kloster, hospital och kyrkor i riket penningssummor m.m., bl.a. till sin bror M(agnus)' son sin gård i "Aby" med tillägor, till byggnadskassan vid domkyrkan i Linköping, där han väljer sin gravplats, för skulder som denna dragit på sig, sin gård i "Jordastad" med tillägor etc. Till uppfyllande av sitt testamente anslår han sina gårdar "Byerga" och "Byerg" med återköpsrätt för sina arvingar inom ett år och för kyrkan i Linköping inom det därpå följande året, varefter hans testamentsexecutorer, d.v.s. hans bror kung M(agnus), ärkebiskopen i Uppsala och biskoparna i Linköping, Skara resp. Strängnäs, skall sälja dem. Han ber också sin bror kungen att samman med fogdarna i hans hertigdöme ordna så att hans skulder betalas med hjälp av inkomsterna från detta, eftersom nämnda skulder uppstått p.g.a. hertigdömet i fråga. Slutligen framhåller han att detta är hans sista testamente och yttersta vilja och att han vill att det skall gälla med testamentsrätt.

(6 juli 1289 utfärdat i Skällvik)

Ärkedjäknen Sune i Linköping intygar att han av biskop Lars mottagit 110 mark vadmal, som dennes företrädare biskop Bengt varit skyldig honom.

(25 juli 1292 utfärdad i Skällvik)

Kyrkoherden Elof i Vetlanda kungör att han skänker allt gods med tillägor han förvärvat i Vetlanda till Linköpings domkyrka på så sätt att hälften därav fr. o. m. nu tillfaller biskopsbordet och den andra hälften kommer nämnda domkyrka till nytta.

(31 maj 1293 utfärdad i Skällvik)

Biskop Lars i Linköping vidimerar biskopen och hertigen Bengts testamente (DS 1000) samt upprättat sitt eget; för det första skänker han till kyrkan i Linköping ett stenhus i Söderköping, som han köpt av Konrad Bagge och vars avkastning skall gå till kyrkans byggnadskassa, samt ett guldkors. Vidare skänker han till biskopsbordet div. gods och gårdar, nämligen i "**skyoldawik**", i "styttinge", i Ryd, i "Gardhwidhe", i Vetlanda, vid köpstaden "Gnidling", gården "stumsrydh" vid Värnamo, gods vid Ljungby och gården "fallandabergh" i Tjust. Vidare vill han att avkastningen från den gård i Linköping som han köpt av herr Arnulf ärligen skall fördelas i fyra delar, en till de fattiga, en till mindrebröderna i Linköping, en till vikarierna i koret darsammastädes och en till ljus vid bilden av Kristi uppståndelse och Jungfru Maria. Vidare skänker han div. lösöre och förnödenheter till varje domkyrka i Sverige, till Nydala kloster, till Alvastra kloster, till munkklostret i Gudvalla, till nunnorna i Vreta, till nunnorna i Askeby, till mindrebröderna i Jönköping, till mindrebröderna i Linköping, till predikarbröderna och hospitalet i Skänninge, till mindrebröderna och hospitalet i Söderköping, till predikarbröderna och nunnorna i Kalmar, till hospitalet i "nørrebygd" samt till predikarbröder, mindrebröder, nunnor och hospital i Visby. Dessutom kungör han att han och hans kapitel har betalt ett antal skulder, som hans företrädare (biskop Bengt) dragit på sig, dels 2.300 mark till linköpingskyrkan, dels olika smärre summor till Hinze Kure, till Herman, till Gerhard Plump, till Rembold Lange, till Johannes Ingefridsson, till Herman "dyppæ", till Henekin "bøguæræ", till borgaren Nils i Söderköping, till Lybert i Linköping, till herr Johannes "skelehorn", till herr Benekin i Linköping, till Lambert Wittemburg bl.a. för herr Gunnars räkning, till borgaren Borkhard i Söderköping, till kanslern Erik, till ärkedjäknen Sune, till magister Knut, till nunnorna i Askeby, till mindrebröderna i Söderköping, till Torkel djäkne bl.a. för ärkedjäknen Siggas testamente, till herr Nils från "sten", till herr Åke från Ryd, till Lundvid, till Algot, till mästare Johannes stenhuggare i Linköping, till herr Folvid (d.v.s. Folkvid?), till bröderna i Skara, till Gudvast, till Orm "Galldhæ" och till Tideman Fris. Härvid ber han även att hans efterträdare, om några av biskop Bengts skulder skulle kvarstå vid hans egen död, skall vinnlägga sig om att dessa blir betalda. Slutligen testamenterar han även en baldakin till den heliga Katarinas gille i Linköping.

(25/11 1301 utfärdad i Linköping)

Kung Birger av Sverige kungör att han inte har ägt biskopens i Linköping del i öarna Djursö, "askø", Yxnö och Marö (S:ta Annas socken, Hammarkinds härad), trots att denna del är förbunden med gården **Skällvik** (Skällviks socken, Hammarkinds härad), vilken han köpt med alla tillägor av samme biskop, och att han inte gör anspråk på någon äganderätt därtill, eftersom kyrkans öar undantagits vid nämnda gårdsköp.

(6 januari 1305 utfärdad i ?)

Kung Birger av Sverige kungör att han godkänner och stadfäster det jordabyte, som ägt rum mellan hans far kung Magnus och kyrkan i Uppsala, varvid kung Magnus fått 13 1/2 öresland jord och 2 1/2 penningland på Valmundsön, 12 öresland i Ekeby samt hela den tomt i Stockholm, där spetälskehospitalet förr låg, med undantag av kyrkogården, medan nämnda kyrka i utbyte fått 22 markland i "Wingru" i byn Norby, 1/2 markland i Husby-Bro, fisket under bron i Uppsala och hälften av ån där sammastädes åt öster till en längd av 650 fot, såsom finns skildrat i kung Magnus' brev rörande detta (av 12860522, DS 913); denna stadfästelse utfärdar han, trots att den f.d. marsken Torkel försökt

Kung Birger, Ringstede kyrka

att göra ovannämnda jordabyte ogiltigt, genom att avhända uppsalakyrkan 12 öresland, d.v.s. 1/2 markland i Husby-Bro och 1 markland i Stav, förutom det i bytesbrevet omnämnda, varför utfärdaren nu även återlämnar dessa 12 öresland till kyrkan i Uppsala.
(8 september 1310 utfärdat i Stegeborg)

De svenska hertigarna Erik och Valdemar kungör att de slutit ett fördrag med sin bror kung Birger av Sverige beträffande deras tidigare meningsskiljaktigheter enligt följande: För det första skall kung Birger ha landsdelarna Hälsingland, Fjärdhundra, tre härader i Västmanland, vilka han tidigare innehaft, hela Strängnäs stift och Nyköpings slott, Östergötland och **Stegeborgs slott**, Vidbo, Visingsö, Gränna, Vista och Tveta, Njudung och Finnveden, Varend, Gotland med Visby samt slottet i Viborg förutsatt, att Birger ersätter hertigarna för de utgifter de kan ha haft till förmån för sistnämnda slott, vidare allt sitt fäderneärvda och förvärvade gods samt sin ärvda del av Kopparberg med undantag av följande gårdar etc., nämligen Simonsö, ön Mörkö, öarna, som skänkts till borggreven Henrik av "Strömbergh", gårdarna Harg och Spånga och kvarnarna, som Birger bytt bort till utfärdarna mot gården Ekeby, det gods, som skänkts till fru Hedvig och hennes arvingar, och gods tillhörigt f.d. marsken Torkel, gårdarna i Fällnäs, landbogårdar på två gårdar i "Suennum" m.m., och slutligen hälften av inkomsterna från staden Visby och landskapet Gotland fram till tiden för föreliggande fördrag. Nyttjanderätten till övriga landskap, slott och inkomster i Sverige kvarstår hos hertigarna mot att de är bundna av trohetsed till sin bror Birger, och skulle en av hertigarna dö, skall dessa landskap etc. övergå på den andre. Vidare har överenskommit om förbud mot nyuppförande av slott på respektive parters områden, om invånarnas, riddarnas och väpnarnas fortsatta fri- och rättigheter, om förbud mot intrång inom motpartens maktsfär, om frisläppande av fångar m.m. samt slutligen om att kungarna Erik av Danmark och Birger av Sverige, hertig Kristoffer, greve Gerhard av Holstein, furst Heinrich av Mecklenburg och utfärdarna ömsesidigt skall hjälpa varandra mot vem det vara månde, och att det i Norrköping påbörjade slottet skall rivras ned till grunden.

(20 juli 1310 utfärdat i Helsingborg)

Kung Birger av Sverige till Sigmund Keldorsson med uppdrag att å hans vägnar och i hans namn på allmänt ting till ärkebiskop Nils i Uppsala och dennes kyrka överlåta och ge fasta på kungens ägor i Håtuna, nämligen 5 markland och 8 örtugland med alla tillägor, vilka denne sålt till ärkebiskopen och kyrkan i Uppsala.

(10 juni 1311 utfärdat i Stegeborg)

Kung Birger av Sverige kungör att han till ärkebiskop Nils och dennes kyrka i Uppsala för 163 mark lödigt silver har sålt sitt gods i Håtuna, Uppsala stift, nämligen 5 markland och 8 örtugland, som han köpt av sin morbror greve Gerhard av Holstein, med alla tillägor och därvid överlåtit den fulla ägande- och dispositionsrätten på ärkebiskopen och hans kyrka, varvid försäljningen även lagligen offentliggjorts och givits fasta på på allmänt ting. Han förbinder även sig och sina arvingar till att skydda köparen från återtagande av nämnda gods genom att fränkänna sig, sina arvingar och alla andra rätten att återkräva eller på något sätt göra anspråk på godset i fråga o.s.v. Sigillanter och tillika vittnen är, förutom utfärdaren, drotsen Knut Jonsson, Folke Jonsson, Bengt Bosson och Johannes "howdh".

(11 juni 1311 utfärdat i Stegeborg)

Kung Birger av Sverige kungör sin försäljning till ärkebiskop Nils och dennes kyrka i Uppsala av sitt gods i Håtuna för 163 mark lödigt silver (helt i enlighet med ett ytterligare brev av samma datum, DS 1796, rörande denna sak). Sigillanter och tillika vittnen är, förutom utfärdaren, drotsen Knut Jonsson, Folke Jonsson, Bengt Bosson och Johannes "howdh". Vidare var de fastar, som på allmänt ting presenterats av Sigmund Keldorsson på uppdrag av kungen, domarna Peter och Erland, Lars i Helgesta, Sigurd i Tälgbj, Jarl i Jädra, Ingemund i Viby, Peter i Billby, Ingemund i Dalby, Ingemund i Skrämssta, Tomas i "svarsta" (Svalsta?), Olof i Råby, Alle i Önsta, Martin i Råby, Karl i Skrämssta, Nils i "skiedberghum" (Skällberga?), Klemens i "barkastum" (Barksta?), Erik i Haknäs, Alle i "caristomptum", Olof i Almby, Finvid i Önsta, Olof i Vallby, Erik i Hållunda, Johannes i Helgesta och Hemming i "fialghaby".

(11 juni 1311 utfärdat i Stegeborg)

Kung Birger av Sverige, drotsen Knut Jonsson, Folke Jonsson, marsken Håkan Läma, Ture Kettilsson, Tuke Jonsson, Rörik Birgersson i framlidne herr Leonards ställe, riddarna Peter Likvidsson och Håkan Haraldsson samt väpnarna Torsten Gudvastsson, Stefan Röriksson, Jedvard Filipsson, Sture Sturesson, Karl Turesson, Kettil Puke, Karl Orestesson, Birger Jonsson, Martin "Houære", Konrad "Ysern" och Magnus Sibbesson kungör och erkänner att de gemensamt är skyldiga kung Erik av Danmark 2000 mark lödigt silver, kölnsk vikt, vilka skulle ha betalats kommande Johannes Döparens dag, men vilka genom framflyttande av förfalldag nu i stället skall betalas till kung Erik eller dennes arvingar närmast kommande mickelsmäss. Vidare lovar kung Birger att inställa sig i Söderköping och drotsen Folke Jonsson, Knut Jonsson samt övriga riddare och väpnare att inställa sig i Roskilde i Danmark, om nämnda summa silver inte skulle ha återbetalts till kung Erik eller hans arvingar på ovannämnda förfalldag, och att inte lämna dessa platser, förrän skulden är löst. Dessutom lovar kung Birger att ersätta var och en av ovannämnda riddare och väpnare, som skulle råka dö, innan silvret återbetalts, med en annan likvärdig riddare eller väpnare.

(20 februari 1312 utfärdad i Stegeborg)

Kung Birger stadfäster sina bröders hertigarna Eriks och Valdemars gåva av Ösby på Öland till hans släkting Margareta Bengtsdotter

(22 juli 1315 utfärdad i Stegeborg)

Kung Birger Magnusson ger jord i Visbohammar (Vårdinge socken, Öknebo härad), Eldasunds och Langö samt sin kvarn i Torshälla till Sigmund Keldorsson.

(29 mars 1312 utfärdad i Stegeborg)

Kung Birger befäller invånarna i 6 härader öster om skogen Aspvid i Östergötland att hädanefter som hittills erläggat den s.k. skattepenningen med 6 gutniska penningar per person.

(15 april 1316 utfärdad i Stegeborg)

Kung Birger uppmanar invånarna i Tiundaland och Attundaland att till den valde ärkebiskopen Olof i Uppsala återbetala 3 års tionde, som berövats honom av hertig Valdemar, och att i fortsättningen betala detta tionde till ärkebiskopen och kanikerna i Uppsala.

(9 januari 1318 utfärdad i Stegeborg)

Hertiginnan Ingeborg, hertig Eriks änka, giver med rådets bifall kung Magnus **gård i Skällvik** till evärdelig egendom åt biskop Karl i Linköping för 500 mark penningar, som biskopen utlagt för rikets behov.

(25 november 1319 utfärdad i Stockholm)

Skällviks Borg (Jan Norrman, Riksantikvarieämbetet)

Kung Magnus upplåter åt biskop Karl och Linköpings domkyrka, till evärdelig egendom, **gården Skällvik** (Skällviks socken, Hammarkinds härad), såsom ersättning för 500 mark penningar, vilka biskopen försträckt till rikets behov.

(27 januari 1321 utfärdad i Varberg)

Margareta, änka efter Tord Bonde, bortbyter till biskop Karl i Linköping sina gods i Viggeby (Skönberga socken, Hammarkinds härad), som hon förut av honom erhållit genom byte, mot domkyrkans gods i Askulorum.

(4 juli 1330 utfärdad i Skällvik)

Kung Magnus bortbyter till biskop Karl i Linköping sina gods på Visingsö (Tveta härad) jämte kvarnar i Röttle (Gränna landsförs., Vista härad) och fisket i Suttern (Höreda socken, S. Vedbo härad) mot hans **gård och gods i Skällvik**, med förbindelse att ersätta biskopen vad hans gods kan av utsedda ombud anses mera värda än kungens.

(14 oktober 1332 utfärdad i Bohus)

Kung Magnus överlåter åt biskop Karl i Linköping, på hans livstid, **kungsgården Skällvik**, öarna Flotö, som legat under **Stegeborgs slott**, samt uppbörden av Hammarkinds härad, med undantag av kungens ensaksböter.

(14 oktober 1332 utfärdad i Bohus)

Kung Magnus bortbyter till biskop Karl i Linköping sina gods på Visingsö (Tveta härad) jämte kvarnar i Röttle (Gränna landsf., Vista härad) och fisket i Suttern (Höreda socken, S. Vedbo härad) mot hans **gods i Skällvik** (Skällviks socken, Hammarkinds härad) samt förbinder sig att för biskopen på **Skällvik** uppförda byggnader lämna honom 200 mark penningar årligen, för vilka han pantsätter till biskop Karl sina gods i Borg (Borgs socken, Memmings härad), kungliga uppbörden av Hammarkinds härad m.m.

(23 juni 1333 utfärdad i Lindholmen)

Kung Magnus återtager sina gods i Borg (Borgs socken, Memmings härad), som han vid bytet av gods på Visingsö (Tveta härad) mot **Skällvik** (Skällviks socken, Hammarkinds härad) lämnat biskop Karl i Linköping såsom pant för en viss bestämd mellangift för av biskopen på **Skällvik** uppförda byggnader samt upplåter i stället åt biskopen sina nybyggen i "Fiskebekh" (nu trol. Fiskebäck i Habo socken, Vartofta härad) och Habo (Vartofta härad), kungens treding i allmänningar och skogar i Aska och Hammarkinds härad m.m.

(29 oktober 1333 utfärdad i Skällvik)

Kung Magnus upplåter åt f.d. danska marsken Ludvig Albrektssons änka, fru Elsa Pedersdotter, 200 mark skånska penningar av myntet i Lund årligen, till avbetalning av 8 000 mark silver, som marsken i livstiden utlagt för rikets gagn och bästa, för vilka greve Johan av Holstein, den tid han innehade Skåne, lämnat henne kronans gods i pant; kungen lämnar bemälda fru såsom säkerhet för denna upplåtelse Blekinge och Lister med Mörrums fiske, vilkas avkastning skall avkortas på huvudsumman.

(12 november 1333 utfärdad i Skällvik)

Kung Magnus upplåter till evärdelig ägo en attung i Skärstad åt Nils Tyrgilsson.

(6 december 1333 utfärdad i Skällvik)

Knut Jonsson, östgöta lagman, upplåter genom gåva och köp åt Johan Ingemarsson ½ attung i Kullerstad, som Johan Didriksson lämnat för sina begångna brott.

(15 juni 1334 utfärdad i Skällvik)

Riddaren Vipert Lutzow erkänner sig vara skyldig abbedissan och konventet i Gudhem 30 mark lödigt silver, som skall betalas under de följande tre åren efter nästa Mikaelidag med 10 mark varje år i Helsingborg till riddaren Knut Folkeson eller hans ombud.

(26 maj 1336 utfärdad i Stegeborg)

Riddaren Vipert Lutzow förbinder sig att den 29/9 1336 i Helsingborg till riddaren Knut Folkeson eller hans ombud betala 34 mark lödigt silver, som han är skyldig abbedissan och nunnorna i Gudhem för de inkomster han under tre år och innevarande år uppburit av klostrets gods på Mön.

(26 maj 1336 utfärdad i Stegeborg)

Kung Magnus meddelar Södermanlands invånare att man orättvists beskyllt honom att han inte vill lösa sina tjänstemän från den skuld de för honom iklätt sig, anförande att han för dem pantsatt Kalmar stad och slott med underliggande land och inkomster, **Skällviks slott** och Östergötland, Hälsingland, Gästrikland, Fjärdhundra, Dalarna, Närke och Värmland samt årligen 500 mark silver av Kopparberget, utom hans eget silver och penningar, samt dessutom över hela riket åtskilliga härader, häradsgårdar, landbor och kvarnar, och att han använt åtskilliga skatter, inkomsten av Skåne m.m. så att när han kom till myndiga år och riksstyrelsen fanns inte sammanlagt en mark silver eller penningar honom till nytta och gagn, m.m. Han lovar därjämte att inte betunga dem med några pålagor om inte stort behov föreligger.

(29 december 1336 utfärdad i Stockholm)

Knut Jonsson, lagman i Östergötland, intygar att Johan Holmgersson gjort reda och räkning för honom anförtrodda gods och uppbörd.

(29 maj 1339 utfärdad i Skällvik)

Biskop Peter i Linköping befäller alla de Gotlands invånare som berövat Solberga kloster vad man till dess underhåll lämnat som gåvor i S:t Olofs kapell i Akergarnholm, att giva klostret skadeersättning och för framtiden avstå från dylikt övervåld.

(27 augusti 1349 utfärdad i Skällvik)

Biskop Peter i Linköping redogör för Erik Abjörnssons gåvor i jord och husgeråd till åtskilliga kyrkor och prästbord (Hestra, Burseryd, Båraryd och Bjälbo) samt förordnar att mässor i samma kyrkor skall läsas för hans, hans hustrus och föräldrars själar.

(28 februari 1350 utfärdad i Skällvik)

Peter Svensson från **Stegeborg** (lössläppes och) går urfejdsed, eftersom han hemligen velat utföra 1 fat osmundjärn till Danmark, trots det allmänna utförsel förbudet till Danmark.

(12 december 1361 utfärdad i Stegeborg)

Johan de Bremen och Didrik de Beke lovar att hålla rådet i Stralsund skadeslöst i fråga om Mathias de Lehstens arvegods, som skall utkrävas i **Stegeborg** av Kristian de Lehsten, Mathias' broder, så att inget krav skall följa därefter med stadens öppna brev.

(odaterat 1368 utfärdad i Stralsund)

Stegeborgs Slott, modell av Olof Lönnqvist, S:t Ragnhilds Gille, Söderköping

Kung Albrekt tar under sitt beskydd det kloster som uppförs i Vadstena och medger efter att ha inhämtat rådets godkännande att för pilgrimer och andra tillresande nödvändiga livsmedel samt foder till hästar får försäljas i byn Starby (i Vadstena, senare S:t Pers socken) av landborna och alla andra som önskar bege sig dit. (11 juli 1374 utfärdad på Eknön vid Stegeborg)

Själva brevens innehåll i sig kan ju vara av intresse, men i detta sammanhang är det främst mest intressant att notera när de är skrivna och var de är upprättade och om Skällviks Gård (borg, slott) nämns i dem.

Sammanfattar man dessa brev när det gäller Skällvik och Stegeborg finner man följande:

Datum	Utfärdad	Omnämner	Utfärdad av	Arkiv nr
14 juli 1287	Skällvik	Skällvik	Bengt, biskop i Linköping	DS 941
6 juli 1289	Skällvik	-	Bengt, biskop i Linköping	DS1000
25 juli 1292	Skällvik	-	Årkedjåkne Sune i Linköping	DS 1077
31 maj 1293	Skällvik	-	Kyrkoherde Elof i Vetlanda	DS 1094
12 november 1301	Linköping	Skällvik	Biskop Lars, Linköping	DS 1352
6 januari 1305	?	Skällviks gård	Kung Birger av Sverige	DS 1453
8 september 1310	Stegeborg	-	Kung Birger av Sverige	DS 1693
20 juli 1310	Helsingborg	Stegeborg	Kung Birger av Sverige	DS 1690
10 juni 1311	Stegeborg	-	Kung Birger av Sverige	DS 1795
11 juni 1311	Stegeborg	-	Kung Birger av Sverige	DS 1796
11 juni 1311	Stegeborg	-	Kung Birger av Sverige	DS 1796
20 februari 1312	Stegeborg	-	Kung Birger av Sverige m fl	DS 1836
29 mars 1312	Stegeborg	-	Kung Birger Magnusson	SDHH 2489
22 juli 1315	Stegeborg	-	Kung Birger	DS 2024
15 april 1316	Stegeborg	-	Kung Birger	DS 2053
9 januari 1318	Stegeborg	-	Kung Birger	DS 2131
25 november 1319	Stockholm	Skällviks gård	Hertiginnan Ingeborg, änka efter hertig Erik	DS 2214
27 januari 1321	Varberg	Skällviks gård	Kung Magnus	DS 2281
4 juli 1330	Skällvik	-	Margareta, änka efter Tord Bonde	DS 2785
14 oktober 1332	Bohus	Skällviks gård och gods	Kung Magnus	DS 2947

14 oktober 1332	Bohus	Kungsgården Skällvik, Stegeborgs slott	Kung Magnus	DS 2948
23 juni 1333	Lindholmen	Skällviks gods	Kung Magnus	DS 2992
29 oktober 1333	Skällvik	Skällviks gods	Kung Magnus	DS 3007
12 november 1333	Skällvik	-	Kung Magnus	DS 3010
6 december 1333	Skällvik	-	Kung Magnus	DS 3015
15 juni 1334	Skällvik	-	Knut Jonsson, lagman	DS 3069
26 maj 1336	Stegeborg	-	Vipert Lutzow, riddare	DS 3223
26 maj 1336	Stegeborg	-	Vipert Lutzow, riddare	DS 3222
29 december 1336	Stockholm	Skällviks slott	Kung Magnus	DS 3267
29 maj 1339	Skällvik	-	Knut Jonsson, lagman	DS 3427
27 augusti 1349	Skällvik	-	Biskop Peter i Linköping	DS 4436
28 februari 1350	Skällvik	-	Biskop Peter i Linköping	DS 4539
12 december 1361	Stegeborg	Stegeborg	Peter Svensson från Stegeborg	DS 6557
Odaterat 1368	Stralsund	Stegeborg	Johan de Bremen och Didrik de Beke	DS 7627
11 juli 1374	Eknön, Stegeborg	-	Kung Albrekt	DS 8615

Om utfärdandeorten är korrekt återgiven, vilken man bör utgå ifrån, så innebär det att

1287 – 1301	var Skällviks borg i funktion som Biskopsgård
1302 – 1304	?
1305 – 1321	var Stegeborg i funktion som Kungsgård
1322 – 1331	?
1332	var Stegeborg i funktion som Kungsgård
1333 – 1339	var Skällviks gård i funktion som Kungsgård
1340 – 1348	?
1349 – 1350	var Skällviks gård i funktion som Biskopsgård, varefter den ej nämns mer
1361 – och senare	var Stegeborg i funktion som Kungsgård
1356	finns en uppgift om att när biskopen befann sig på Lagaholms slott i Halland, hos kung Erik, anfördes Skällviks hus av kung Magnus folk. ³ Det gör att man bör kunna utgå ifrån att Skällviks hus fortfarande var Biskopsgård 1356.

Dokument utfärdat i Söderköping 15 maj 1376
(Detta har inget med Skällvik eller Stegeborg att
göra, men är en bra bild på ett dokument i original)
/Riksarkivets hemsida/

³ Jag har inte funnit originalkällan, men den refereras till att Herman Schück i Ecclesia Lincopensis, och får därmed anses vederhäftig. Våldsverkarna bannlystes enligt ett brev till Domkapitlet 1/12 1356 och ett senare den 16/5 1356.

Vad säger då texten i pergamentshandlingarna?:

- 1287 Biskop Bengt i Linköping skriver sitt testamente före sjöresan till Gotland vari Skällvik omnämnes.
- 1301 Biskop Lars i Linköping skriver sitt testamente och skänker Skällvik till biskopsbordet.
- 1305 Kung Birger Magnusson erkänner att han köpt Skällviks gård av biskopen i Linköping, men att i köpet inte ingick delar i några öar som fortfarande är kyrkans egendom. Dessa öar är: Djursö, Askö, Yxna och Marö.
Detta innebär att köpet skett senast 6 januari 1305 då brevet är daterat. Det troliga är sålunda att det skett 1304.
- 1310 Bröderna Birger, Erik och Valdemar Magnusson har slutit fördrag om uppdelning av Sverige sig emellan. Kung Birger skall bli äga Stegeborgs slott. Hertigarna Erik och Valdemar förbinder sig av trohetsed till sin bror kung Birger.
Man är också överens om att man inte får uppföra nya slott inom var och ens område.
- 1319 Hertig Eriks änka Ingeborg ger/säljer kung Magnus gård i Skällvik till biskop Karl i Linköping.
- 1321 Kung Magnus Eriksson upplåter Skällviks gård till biskop Karl och Domkyrkan i Linköping.
- 1332 Kung Magnus Eriksson byter till sig gård och gods i Skällvik mot att biskop Karl i Linköping får gods på Visingsö och kvarnar i Röttle mm.
- 1332 Kung Magnus Eriksson överlåter kungsgården Skällvik som legat under Stegeborgs slott till biskop Karl i Linköping under denne senares livstid.
- 1333 Samma som ovan första brevet 1332 men kung Magnus men kungen förbinder sig att till biskopen betala för av biskopen på Skällvik uppförda byggnader.
- 1333 Kung Magnus och biskop Karl förändrar sitt tidigare byte, men detta berör inte Skällvik, men det noteras att vid det ursprungliga bytet var Skällvik en del av bytesaffären.
- 1336 Kung Magnus informerar om att han pantsatt Skällvik slott m fl områden.

1361 Utslag i en rättsprocess om berör en Peter Svensson boende i Stegeborg.

KUNGAR och BISKOPAR

Ur Sveriges regentlängd⁴ och biskopslängd för Linköpings stift⁵

Namn	Regent ⁶	Levnad
Birger jarl (regerande riksjarl)	1248–1266	(1200–1266)
Valdemar Birgersson	1250–1275	(1240–1302)
Magnus Ladulås	1275–1290	(1240–1290)
Birger Magnusson	1290–1318	(1280–1321)
Mats Kettilmundsson (rikshövitsman)	1318–1319	(d. 1326)
Magnus Eriksson	1319–1364	(1316–1374)
Erik Magnusson (medregent till Magnus Eriksson)	1356–1359	(1339–1359)
Håkan Magnusson (medregent till Magnus Eriksson)	1362–1364	(1340–1380)
Albrekt av Mecklenburg	1363–1389	(1338–1412)

Namn	Biskop	Levnad
Karl Magnusson (Bjälboätten)	1216-1220	(d. 1220)
Bengt Magnusson (Bjälboätten)	1220-1236	(d. 1237)
Lars (Laurentius) (Liljesläkten)	1236-1258	(d. 1258)
Henrik (Henricus)	1258-1283	(d. 1283-1287)
Bo (Boetius, Bowe)	1285-1286	(d. 1286)
Bengt Birgersson (Bjälboätten)	1286-1291	(1254-1291)
Lars Albrektsson (Laurentius)	1292-1307	(d. ca 1307)
Karl Bååt	1307-1338	(d. 1338)
Nils	1338	
Petrus Tyrgilli (Torkilsson) (Lejonansikte)	1342-1351	(d. 1366)
Nils Markusson (Nicolaus Marci)	1352-1372	(d. 1374)

Vederhäftig LITTERATUR

I Svenskt Diplomatarium görs för flera av de ovan redovisade dokumenten hänvisningar till litteratur som på något sätt behandlat dem. En av dessa är: **Gösta Lundberg: Stegeborg under Medeltiden**, Söderköping 1978⁷

Den är enligt min mening mycket vederhäftig, så länge som inte nya originaldokument återfinns eller arkeologiska undersökningar pekar på annat. Jag ser ingen anledning att här ”skriva av” alla de sidor i boken som berör Skällviks Borg, men väl notera en uppgift.

⁴ <http://www.historiska.se/historia/medeltiden/livochsamhalle/politik/regentlangd/>

⁵ http://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_%C3%B6ver_biskopar_i_Link%C3%B6pings_stift

⁶ I några fall förekom förmyndarregering och ledare för den

⁷ Kan eventuellt avse Gösta Fredrik Lundberg (1900-1979), bosatt vid dödstillfället i Norrköping. Av handstilen att döma i den av mig ägda boken, dedikerad till min svärfar, är det en gammal man 1978, och av förordet att döma så levde han i Norrköping 1978.

Lundberg refererar till de ovan angivna pergamentshandlingarna, men även till ytterligare sådana och till noteringar mm gjorda av andra forskare och författare.

Sidan 40

”Det kan vara anledning att avliva den oriktiga föreställningen, som dykt upp i många sammanhang, även på senare tid, när man summariskt berört Stegeborgs belägring och kapitulation 1318 nämligen, att det varit på den gamla biskopsborgen Skällvik, som konung Birger haft sitt residens, och att det var där han vid sin flykt till Gotland kvarlämnat sin son junker Magnus, som senare måst kapitulera. Detta strider såväl mot Erikskrönikans framställning som mot vad Olaus Petri berättar i sin krönika.” ” För övrigt kan detta verifieras genom innehållet i två brev av den 14 oktober 1332 från konung Magnus, ställda till biskop Karl (Bååt) på Skällviks gård eller m det vid den tiden kallades Skällviks hus”

Lundberg skriver dock även:

Sidan 48:

”.... Började biskop Karl vidtaga åtgärder för den gamla biskopsgårdens återuppbyggnad. Ty antagligen hade den varit illa vid 1318 års strider omkring Stegeborg. Det är också i hög grad troligt, att den redan dessförinnan – såsom tidigare nämnts – varit delvis raserad, genom att därifrån tagits byggnaden....”

Boken bör läsas av varje person engagerad i projekt SKÄLLVIKS BORG.

ARKEOLOGI

Arkeologisk undersökning utfördes 1905 av antikvarie E Eckhoff. Han ville datera byggnadsverket till 1200-talets början eller 1100-talets slut. Vissa smärre fynd gjordes vilka traditionsenligt överfördes till Historiska museet i Stockholm.⁸

Per Emil Cornelius Eckhoff (före 1919 *Eckhoff*), född 30 mars 1846 i Stockholm, död 6 oktober 1923 i Djursholm, var en svensk arkeolog.

Eckhoff studerade naturvetenskap på Uppsala universitet, särskilt geologi. Hans doktorsavhandling handlar om glansfiskens benstruktur. Som arkeolog tillämpade han de analyserande och komparativa metoderna och nådde fram till bestående resultat. 1880 blev han e.o. amanuens vid Vitterhetsakademien. Han studerade Bohusläns fornlämningar och var redaktör för Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift 1879-1891. Intendent för Livrustkammaren var han 1883-93 och

⁸ Lundberg sidan 19

deltog i förberedelsen av Vegaexpeditionen. 1910-15 var han antikvarie vid Vitterhetsakademien, fram till 1903 redaktör för *Antikvarist tidskrift* och redigerade även *Fornvännen* fram till sin död 1923.

Han handlade restaureringsärenden, bl.a. kyrkor och gjorde en insats inom medeltidsarkeologin. Han var motståndare till s.k. stilrestaureringar, och ledde konserveringsarbeten i Sigtuna och på Gotland. De sista 25 åren utforskade han Visby ringmur.

Bland hans vetenskapliga skrifter märks *Qville härads fornminnen* (1881), *Tjörns härads fasta fornlämningar* (1882), *S:t Clemens kyrka i Visby* (1912), *Svenska stavkyrkor* (1914-16), samt planschverket *Visby stadsmur* (1922).⁹

Historiska muséets databas över fynd, tillgänglig på internet, har några få föremål från Stegeborgs slott, dock inget från Skällviks gård.

Själva arbetet vid Skällvik leddes dock i praktiken ej av Ekhoff och av bevarad korrespondens, som redovisas på annan plats på hemsidan, är till och med tveksamt huruvida Ekhoff ens besökte Skällvik.

Schackpjäs av ben från Stegeborgs slott.¹⁰

⁹ http://sv.wikipedia.org/wiki/Emil_Eckhoff

¹⁰ <http://mis.historiska.se/mis/sok/fid.asp?fid=43809&g=1>

MINA KOMMENTARER

Skällviks Gård är den benämning jag tycker bäst om. Ordet ”borg” ger tankar som leder till en ”befästning” och jag är inte så övertygad om att Skällviks primära funktion varit en befästning, även om det varit en befäst gård.

Jag tror att dess huvudsakliga funktion varit en alternativ bostad för Linköpings biskop, ett alternativ att ta till när man ”ätit upp” förråden, ”skatteintäkterna” i de andra gårdar biskopen hade till sitt förfogande. Jag menar att samma var förhållandet för kungen.

Jag tror även att Skällviks gård tjänat som en handelsplats, för mottagande av och leverens av varor, från och till orter utefter Östersjön resp inlandet. Handeln sköttes säkerligen av de etablerade handelsstäderna, såsom Söderköping, men troligen även av högreståndsfolk helt privat.

Jag tror även att Skällviks gård varit en utmärkt övernattningsplats för biskopen på resa inom sitt stift, i vilket ju under medeltiden även Gotland och Visby ingick, förutom nuvarande Linköpings stift, Kalmar stift och Växjö stift. Jag menar att samma var förhållandet för kungen i relation till sitt maktområde.

Jag tror att den sekundära funktionen varit att bevaka in- och utfarten till hela Östergötland och till Västergötland västerut, dvs inte enbart Söderköping. Åar och sjöar hade en betydligt viktigare funktion som kommunikationsled än vad de har i dag. Åarna var djupare och bredare och gav speciellt vintertid möjlighet till enkla och långa färder.

Jag tror att läget på berget vid Yxeltorpsviken, om det avsåg att försvara farleden, krävde andra åtgärder än enbart Skällviks gård. Avståndet till den djupaste delen av farleden var för långt för dåtidens skjutvapen. Därför pålades tidigt den smalaste delen vid Slottsholmen mm och därför tillfördes tidigt en byggnad för bevakningen på holmen.

Då åkrarna av i dag, söder om Skällviks gård, var vattendränkta för länge sedan, kunde kanske grundgående fartyg ta sig fram den vägen i någon smärre å, som idag inte finns kvar. Den farleden bevakades i så fall av Skällviks gård då båtarna var tvungna att passera det smala sundet vid nuvarande inloppet av Yxeltorpsviken.

Jag tror att landhöjningen skapat en allt större torrlagd yta på Slottsholmen och därvid skapat förutsättningar för att bygga allt större och fler byggnader på holmen. Samtidigt har gården i Skällvik hamnat allt högre över vattenytan vilket något försämrat tillgängligheten. Ytan att bygga på där har inte utökats varför man funnit det lämpligare att bebygga Slottsholmen.

Jag tror att ägoförhållandena för Skällviks gård speglar den rådande situationen i Sverige under 1200- och 1300-talen. Världsliga biskopar, kungar, hövitsmän (frälse) och fäder och

bröder har varit oense om det relativa ”nya” landets enande och totala styrande. Man har funnit det nödvändigt att befästa sina boplatser. Makten har flyttats från den ene till den andre, ibland med kort tidsmellanrum, vilket påverkat ägoförhållandena för enskilda gårdar och borgar. Skällviks gård är inget undantag i detta fall.

Ola

Lönnqvist